

TINTÍN A VALÈNCIA!

HERGÉ

Es el pseudònim que va fer servir Georges Rémi (Brussel·les, 1907-1983) per als seus còmics, tot prenent les inicials del seu nom i trastocant-ne l'ordre (GR/RG/Hergé). El va publicar per primera vegada el 1924 a la revista *Le Boy Scout* (on dibuixava portades i il·lustracions) i el 1926 hi va signar la seva primera sèrie, *Totor*, C.P. dels abellots. A més del famós Tintín (el reporter del tupè i els pantalons bombatxos que resol triflagues i misteris arreu del món), Hergé també va crear diversos personatges: Jo, Zete i Jocko o Quick et Flupke.

'LE PETIT VINGTIÈME'

Setmanari juvenil que apareixia amb la revista catòlica *Le Vingtième Siècle* (dirigida per l'abat Norbert Wallez, admirador de Mussolini i furibund antisemita i anticomunista) i en què fan acte de presència per primera vegada, el 1929, Tintín i el seu inseparable i fidel fox-terrier Milú: en aquesta aventura Tintín viatja "al país dels soviets" com a corresponsal de *Le Petit Vingtième*, precisament (sí que hi havia un mitjà que justificés la seva

És Tintín, però molt més que Tintín: dibuixos i fotografies i llibres i tota mena d'originals per a acostar-se a l'univers que va crear Georges Rémi, Hergé: una exposició organitzada per l'Octubre Centre de Cultura Contemporània i la Fundació Caixa Girona amb la Col·lecció Jordi Tardà, que s'ha instal·lat a València fins el 27 de juliol. El 22 de maig Hergé hauria fet 101 anys. Una altra bona excusa per a presentar un sintètic recorregut pel suggeridor món tintinesc.

professió, així doncs, per bé que mai més no provés d'enviar-hi cap crònica). La història és una forta crítica a l'estat soviètic basada en un pamflet titulat *Moscou sans voiles* ('Moscou sense vel'), d'un antic cònsol belga a la Rússia tsarista. A la revista també hi treballava Léon Degrelle, futur fundador del partit feixista való Rex i col·laborador de l'Alemanya hitleriana.

'CAMEOS'

Hergé no s'està de fer acte de presència en algunes de les aventures tintinaires (fa de periodista a *Tintín al Congo*, assisteix a la cerimònia de condecoració d'*El ceptre d'Ottokar* juntament amb la seva muller o, a l'*Afer Tornassol*, compareix tot prenent notes en una tumultuosa escena a Molins de Dalt). A més d'Astèrix, Snoopy o l'ànec Donald, que desfilen al carnestoltes de *Tintín i els 'Pícaros'*, també personatges reals s'han convertit en dibui-

xos de línia clara en passar per la mà d'Hergé: els seus col·laboradors Edgar P. Jacobs i van Melkebeke (a la mateixa escena de *Tintín al Congo* i, el primer, també a la recepció condecorativa de Sildàvia; convertit en egipciòleg momificat -E. P. Jacobini- a

Els cigars del faraó; o

com a delineant a *Objectiu: la Lluna*; Al Capone és l'únic personatge dibuixat amb nom real (*Tintín a Amèrica*); Basil Zaharoff, de la Vickers Arms C. Ltd., fundador del casino de Montecarlo, condecorat

pels britànics i traficant d'armes sense escrúpols (va amb l'ofici, això), queda retratat a *L'orella escapçada* amb el nom de Basil Bazaroff, de la Vickers Arm-

strong Ltd., que ven armes a San Teodoro i a Nuevo Rico en la guerra que els enfronta pel control d'una zona petrolera (Zaharoff va traficar amb tots dos bàndols a la Primera Guerra Mundial).

DUPOND I DUPONT

Són els detectius benintencionats i talossos que aporten un imprescindible toc de desgavell a les aventures. Inspirats en el pare i l'oncle d'Hergé (que també eren bessons), vestits de negre, amb camisa blanca, corbata, bastó i bombí (o quan proven de camuflar-se amb disfresses també idèntiques i sempre xocants), serien indistingibles si no fos per les puntes dels respectius denses bigotis negres (o encara podríem dir més: dels bensos nigotils degres).

XANG

Un dels primers amics de Tintín. Apareix a *El lotus blau*, on ajuda el reporter dels bombatxos a aturar una banda de traficants d'opi, a la Xina, en un context d'amenaça per l'expansió japonesa (Hergé, posicionat contra l'ocupació de Manxúria, va incloure a l'àlbum lemes en xinès en què es pot

llegir "Fora l'imperialisme" o "Fora els productes japonesos"). Xang serà després la causa del viatge de Tintín al Tibet: la notícia que s'ha estavellat l'avió on viatjava Xang fa organitzar una expedició per a rescatar-lo (el 2006 el dalai-lama va premiar Tintín per haver

ajudat a difondre l'existència del Tibet amb aquest àlbum). Xang també té una aparició epistolar a *Les joies de la Castafiore*. El personatge de còmic és un home natge a Xang Xong-Gen, l'estudiant d'art i, després, escultor que ajudà Hergé a documentar-se per dibuixar l'aventura xinesa. El Xang real i Hergé es retrobaren 45 anys després de la publicació d'*El lotus blau*.

PAÏSOS IMAGINARIS

Tintín viatja (i, amb ell, ho fan els centenars de milions de lectors que té arreu del món) a Escòcia, al Perú o al desert del Sàhara, però també als països que han creat la prolífica imaginació d'Hergé: a Sud-amèrica hi ha, per exemple, Nuevo Rico i, sobretot, el seu veí San Teodoro, el govern del qual es disputen els generals Tapioca i Alcàzar (*L'orella escapçada* i *Tintín i els 'Pícaros'*); i, a l'Europa centre-oriental, hi crea Sildàvia i

Bordúria, dos estats en conflicte fronterer a *El ceptre d'Ottokar* (Bordúria conquerí Sildàvia al segle XI, Sildàvia recuperà la independència el 1277 i els altres no han deixat d'intentar una nova annexió d'aleshores ençà) i batallant en plena guerra freda a *L'afer Tornassol* (també serà a Sildàvia, a la regió de Sbródj, on el professor Tornassol crearà el coet de propulsió atòmica per arribar a la Lluna).

VARIACIONS

Les aventures de Tintín han anat seguint els esdeveniments del segle XX i s'hi han adaptat. També han viscut variacions en les successives versions (de la publicació en tires al llibre, del blanc i negre al color..).

Per exemple, quan es preparava la publicació anglesa de *L'illa negra*, l'editor va demanar que en redibuixés algunes vinyetes per acostar-se a la realitat: Hergé va enviar el seu col·laborador Bob De Moor a Anglaterra i a Escòcia per prendre notes sobre el terreny i va refer l'àlbum, que es publicà el 1966 en la nova versió. A *L'estel misteriós*, que comença a publicar el 1942 a *Le Soir*, el 1954 canviarà el nom del banquer per treure-li connotacions jueves (Blumenstein per Bohlwinkel, inspirat pel mot flamenc *boilewinkel*, per bé que aquest segon cognom resulta que també és hebreu) i la bandera americana de la barca *enemiga* serà substituïda per la del país imaginari de São Rico. A la tercera i definitiva versió de *Tintín al país de l'or negre*, del 1971, l'acció ja no es desenvolupa a Palestina, sinó a l'emirat del Khemed (un altre dels seus països inventats: el Khemed acaba d'obtenir la

independència dels britànics i hi continuen intervenint els interessos colonials per mitjà de dues petroleres, Skoil i Arabex) i no hi ha, per tant, cap referència al conflicte entre britànics, jueus i musulmans que sí que quedava reflectit a les pàgines creades el 1939 i el 1948.

ELS DOLENTS

L'univers tintinesc també és esquitxat de dolents: hi ha, per exemple, el doctor Muller, un malvat reiteratiu que fa de les seves falsificant diners a l'illa negra, segresta el fill de l'emir al viatge al país de l'or negre i prova d'esborrar Tintín del mapa a *Stoc de coc*; també hi ha Musstler, el dictador de Bordúria que vol conquerir el país veí, Sildàvia (amb formes que recorden les annexions d'Àustria, Txecoslovàquia o Polònia per part d'Alemanya), i per a crear el nom del qual Hergé fusiona els de Mussolini i Hitler; o el duo del multimilionari Robert Rastapoulus i el seu subordinat, Allan Thompson, que fan contraban a la mar Roja (*Els cigars del faraó*), trafiquen amb opi (*El cranc de les pinces d'or* i *El lotus blau*) i amb esclaus (*Stoc de coc*) o segresten milionaris (*Vol 714 a Sydney*).

CASTAFIORE

"Ah! Ri-ic de veure'm taaan bella en aquest mirall...!": només amb una frase (cantada, és clar) en té prou Bianca Castafiore per a trencar vidres i esgarrifar oients. Malgrat això, té èxit, i volta com a diva operística per tot el món (acompanyada de la tova assistenta, Irma, i del seu pianista afeccionat a les curses de cavalls, Igor Wagner). "El rossinyol milanès", l'únic personatge femení amb entitat al món de Tintín, compareix per primera vegada (i canta: no se'n pot estar) a *El ceptre d'Ottokar* i continua fent sonores intervencions (amb rumors de casament amb Haddock inclosos) en diverses aventures (o desencadenant-les, com a *Les joies de la Castafiore*).

'LE SOIR'

Amb la invasió alemanya de l'estat belga, va desaparèixer *Le Petit Vingtième*. Hergé va continuar creant i publicant aventures de Tintín a *Le Soir Jeunesse*, suplement setmanal de *Le Soir*, controlat pels alemanys ("Le Soir robat", en deien). Això li va comportar les acusacions de feixista i col·laboracionista que el van afectar durant molts anys. Un cop acabada la guerra, la seva fotografia va aparèixer, jun-

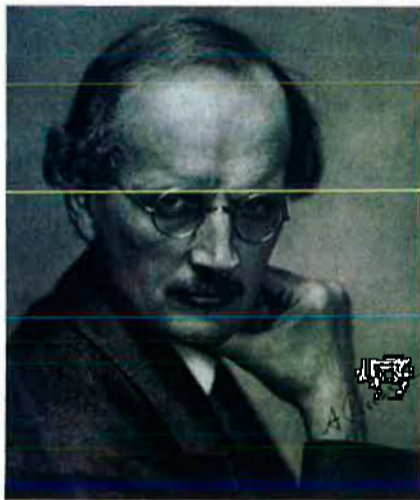
tament amb la resta de treballadors de *Le Soir*, a la "Galeria dels traïdors" editada per *L'Insoumis*. El detingueren durant uns dies i li prohibiren de tornar a treballar fins que un antic membre de la resistència li va aconseguir els avals necessaris per a fer-ho.

CAPITA HADDOCK

El capità Haddock és el contrapunt a la gairebé inhumana perfecció de Tintín (que, de fet, va substituint el paper que fins aleshores havia capitalitzat Milú): renegaire, bevedor (whisky Loch Lomond, especialment), sensible i colèric creador d'insults, el vell llop de mar es fa amic de Tintín a *El cranc de les pinces d'or* i esdevé company d'aventurer (quan Haddock recorre el castell de Molins de Dalt —amb el majordom Nèstor inclòs—, tots dos —i Tornassol, després— s'hi instal·laran còmodament). Igual com hi ha tintinaires podríem dir que hi ha haddockistes: totes dues fal·lores no són pas contradictòries.

*Llamp de llamp de mil relamps!
La meua ampolla de whisky!*

TORNASSOL

Silvestre Tornassol és un altre secundari amb fans propis, paradigma del savi despistat (ell, a més, té una sordesa que propicia reinterpretacions i confusions divertides). Física i química i enginyeria i botànica no tenen secrets per a aquest homenet imprevisible que sol viatjar acompanyat d'un pèndol, que té un interès poc dissimulat per les senyores i que tan aviat és raptat pels inques com dissenya coets per a anar a la Lluna, televisors en color o aparells d'ultrasons susceptibles de convertir-se en armes mortíferes. Per crear-lo, Hergé va tornar

a cercar inspiració en un personatge real: Auguste Piccard, professor de la Universitat de Brussel·les.

TINTIN EN CATALÀ

Les aventures de Tintín s'han traduït a més de cinquanta llengües, entre les quals hi ha el català, des del 1964, amb la publicació de *Les joles de la Castafiore* a l'editorial Joventut. El responsable del pas del francès original a la nostra llengua fou Joaquim Ventalló i Vergés (1899-1996), escriptor i periodista terrassenc, redactor de *La Publicitat*, regidor de l'ajuntament de Barcelona per ERC el 1931, fundador del Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra, director de *L'Opinió* i *La Rambla* i exiliat a l'estat francès, on ja va haver de fugir el 1936 per les amenaces de la FAI. Ventalló també fou el primer periodista que, des de Ràdio Associació de Catalunya, va retransmetre un partit de futbol en català.

ART-ALFA

És la darrera història de Tintín, que Hergé no va tenir temps d'acabar i que es publicava, tal com ell l'havia deixada, tres anys després de la desaparició del dibuixant. El famós reporter se submergeix en el món del tràfic d'obres d'art i mostra la part menys amable d'un mercat molt lucratiu que inclou els continguts buits disfressats de reflexions transcendentals i envitricollades, l'egocentrisme o la mitomania. Sembla que Salvador Dalí servia a Hergé de model per a algun personatge ("pintor a la moda", l'anomena, en una nota). La darrera escena dibuixada mostra un Tintín presoner i a punt de ser convertit en una estàtua de l'artista marsellès (també real i ben viu quan Hergé dibuixava) Cèsar Baldaccini.

TINTINAIRE

Són milers, desenes de milers a tot el món, i estan organitzats. Fan xerrades, debats, trobades, excursions i de tot. A més, amb l'arribada d'internet, la xarxa tintinaire s'ha espessit i interconexonat: hi ha fòrums, enquestes, subhastes, un precís seguiment de l'actualitat i s'analiza el món creat per Hergé fins al darrer detall. A casa nostra, el 2003 es va crear Tintin-Cat, l'Associació Catalana de Tintinaires. Volen que el terme *tintinaire* acabi essent reconegut per l'Institut d'Estudis Catalans i entrar, de ple dret, al diccionari. Trobareu tota la informació sobre Tintín i els tintinaires a www.tintin.cat.

Què té Tintín que continua movent passions?

—Jo crec que és un personatge etern. I que connecta amb totes les generacions. Les seves aventures guarden frescor, missatge i actualitat. Hergé ha aconseguit fer de Tintín un clàssic.

—Des de quan sou hergeòleg?

—D'entrada vaig ser tintinòleg. Apuntava quins llibres de Tintín s'havien llegit els meus companys d'escola i els obligava a anar venint a casa a llegir-se els que els faltaven (perquè no els els deixava, és clar: no fos cas que me'ls perdessin!). Però en realitat sóc hergeòleg: no m'interessa únicament el personatge de Tintín —que, d'una altra banda, de tots els que va fer Hergé, és el que més m'agrada—, sinó també els altres, i el seu treball publicitari i artístic, que és poc conegut.

—I quan comenceu la col·lecció?

—Ja de petit volia preservar les primeres edicions que tenia. Però em vaig dedicar al món del rock and roll, a la promotora de concerts, les fires del disc... Fins que vaig decidir deixar les fires per dedicar-me al projecte del primer museu del rock, a la plaça de toros de les Arenes, a Barcelona. Això m'ha donat un forat de temps, mentre no s'acaba d'obrir el museu, que m'ha permès de dur endavant les meves altres dues passions: fer novel·les de misteri i cultivar el meu vessant d'hergeòleg. L'1 de gener de l'any 2004, d'una manera conscient, vaig començar a recopilar peces que poguessin explicar la trajectòria d'Hergé mitjançant els seus treballs originals. Ara tinc cosa de 4.000 peces i n'exposo a València unes 400, amb el més representatiu.

—I novetats, també...

—Sí. Prou importants: hi ha els dibuixos que va fer de la seva primera dona, Germaine Kieckens, el llibre que va utilitzar per a l'Unicorn... Com que l'exposició és itinerant, intento que cada ciutat tingui les seves peces exclusives.

—Deveu haver vist com cada vegada es cotitzen més les peces d'Hergé...

—A París, fa poc, per un guaix de la portada de *Tintín a Amèrica* de *Le Petit Vingtième*, es van pagar 780.000 euros. El mateix dia, a Barcelona, per un milió d'euros podies comprar un Rubens. Que no es va vendre. Hergé ha traspassat el món del còmic i ha entrat al de l'art.

—I com era Hergé?

—No vaig tenir la sort de conèixer-lo. Però conec la seva vídua i molta de la

“Hergé ha entrat al món de l'art”

“Els hergeòlegs veiem molt clar que Hergé mai no va ser feixista, ni de dretes.”

Periodista, promotor musical, escriptor, col·leccionista... Jordi Tardà afegeix a feines i afeccions la d'hergeòleg. Té una de les col·leccions de l'obra d'Hergé més importants del món.

gent que va treballar amb ell. Tots coincideixen a dir que era molt estricte amb la feina, perfeccionista i exigent: reclamava concentració màxima sempre. De fet, una vegada va dir, explícitament: “Tintín c'est moi.” Cosa que significava, també: quan em mori ningú no està autoritzat a continuar-ne les aventures. I és que ell ho va fer absolutament tot: dibuix, guió, maquetació... tot. I ho va controlar amb una precisió fins i tot exasperant. Crec que aquesta és una gran diferència amb els altres autors. Això no ha passat, per exemple, amb Jacobs (Blake i Mortimer continuen sortint després d'haver mort ell), o amb els Astèrix i Obèlix.

—En una carta que va escriure a Tintín, Hergé li recriminava la seva perfecció. Li parlava de Haddock i li deia “No has pres res d'ell, ni tan sols un esquitx de whisky”!

—I li acaba demanant que comenci a ser Tintín sense l'abric d'Hergé, sí. D'una banda hi ha la dificultat de pensar

que Tintín sigui humà; per això quan arriba Haddock ho compensa: és la seva mà dreta i substitueix el paper que fins aleshores feia Milú. Haddock té vicis; el vici de Tintín potser és la seva puresa. I, d'una altra banda, això de la carta... és que Hergé feia una cosa que pot sobtar: parlava dels seus personatges en present real. És a dir, arribava a l'estudi i deia: “Ostres, ara que la Castafiore ha vingut a Brussel·les per veure la ciutat, plou! Segur que l'Irma i en Wagner reben, perquè ella es deu haver enfadat.” I feia que els seus col·laboradors parlessin també així dels personatges de “la família”, perquè deia que això els mantenia vius i a l'hora de fer les històries tot era més creïble. Més coses? Era molt agraït amb tothom: responia totes les cartes que li enviaven, i n'hi ha de fetes amb molta paciència. Quant a la vida personal... va anar prou de corcoll.

—Ah, sí?

—Era molt conscient de les seves debilitats. Per exemple, va reconèixer que

Tintín al Tibet, un gran cant a l'amor i l'amistat, havia estat producte d'una depressió molt molt profunda perquè en un moment determinat estimava dues dones. I no podia admetre que traïa la seva muller perquè s'havia enamorat d'una colorista de l'estudi, Fanny Vlaminc, amb qui després es va casar. Per això hi ha tants blancs, en aquest llibre: perquè era el color que veia quan havia de resoldre aquest problema emocional. També cal dir que la seva vida va quedar molt afectada per haver acceptat la feina a *Le Soir* sota mans alemanyes.

—L'acusació ha perviscut.

—Sí, però els hergeòlegs veiem molt clar que mai no va ser feixista, ni de dretes. A *El ceptre d'Ottokar*, el malvat és Mussler: Mussolini i Hitler; els seus personatges Quick et Flupke havien ridiculitzat fins a l'extrem Mussolini; també tenia un personatge, Monsieur Bellum, amb només una dèria: eliminar Hitler; *L'orella escapçada* és una denúncia a les dictadures sud-americanes, i l'àlbum dels *Pícaros*, l'últim que va fer, també va en aquest sentit...

—Sí que hi ha una evolució, de les primeres aventures en endavant...

—Sí. *Tintín al país dels soviets* i *Tintín al Congo* són dos llibres d'encàrrec de l'abat Wallez, l'amo de *Le Petit Vingtième*. Després dels soviets ell volia anar a Amèrica i fer una crítica de la modernitat (Hergé defensava molt els indis, a tot això). Però li van dir que no, que tocava el Congo, que era colònia i calia mostrar que “sense Bèlgica no són res”. I ell n'ha renegat fins a tal punt, d'aquest llibre (pel maltractament a les persones i als animals, també), n'ha demanat disculpes tantes vegades... Fixeu-vos que totes les aventures de Tintín s'han portat a la televisió en dibuixos animats excepte el Congo i els soviets: no ho va voler mai. Eren les seves dues obres maleïdes. De tota manera, no hem de perdre de vista, per això, que amb els llibres de Tintín podem seguir bona part del segle XX: en són un reflex. I que va ser un gran visionari: va anar a la Lluna abans que Armstrong!

Núria Cadenes